

ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Відомо, що однією з найважливіших умов нормального функціонування будь – якої держави є суспільний порядок. Тому, наша держава намагається відстоювати ідеї гуманізму, пріоритети загальнолюдських цінностей, хоча у вік глобалізації продовжується протистояння сил добра проти жорстокості. За даними ООН, злочинність у світі в середньому зростає до 5 % в рік, при прирості населення 1 – 2 %. У останні роки в Україні фіксується певне зростання злочинності, особливо організованої. Проблеми честі і гідності, особистої волі, недоторканності та безпеки набули глобального характеру, адже вони стають не тільки загальноприйнятим критерієм правової системи цивілізованої держави, а й мірилом її соціальної зрілості.

У наш час, щоб діяти у відповідності з правом, потрібні юридичні гарантії того, що той, хто діє, не відповідатиме за шкоду, яка може бути заподіяна при правомірності свого захисту. Кримінальне законодавство передбачає достатньо широкі межі для реалізації конституційного права людини на самозахист, тобто необхідну оборону, про що йдеться в VIII Розділі КК України; і тільки ч. 3 ст.36 покладає на особу кримінальну відповідальність за перевищення меж необхідної оборони.

Право на необхідну оборону є природним і невідчужуваним, а також абсолютним правом людини. Воно виникає лише за наявності для цього підстави (юридичного факту). Такою підставою є тільки вчинення особою суспільно небезпечного посягання, тобто його об'єктами виступають охоронювані законом права та інтереси особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільні інтереси чи інтереси держави.

Межі необхідної оборони характеризує співмірність захисту. Для визнання захисту співмірним достатньо, щоб була відсутня явна(очевидна) невідповідність між тяжкою шкодою, заподіяною посягаючому, і небезпечністю його посягання та обстановкою захисту від нього. Це означає відносну відповідність (не рівність та не пропорційність) між заподіяною посягаючому тяжкою шкодою (смертю або тяжкими тілесними ушкодженнями) і посяганням великої суспільної небезпеки, а також несприятливою для того, хто обороняється, обстановкою захисту.

Відповідальність за перевищення меж необхідної оборони підлягає кваліфікації за статтями 118 та 124 КК України. Проте практична реалізація згаданих статей потребує подальшого вдосконалення. Перш за все це стосується судово-слідчої практики. На практиці виникають численні спірні питання при призначенні покарання, де потрібно довести, що насправді мала місце оборона, але з перевищенням її меж. Судові рішення з цих питань у багатьох випадках свідчать, що судовим органам заважає традиційна обвинувальна установка стосовно того, хто обороняється. Можливо, однією із причин цього є низький рівень професіоналізму та відповідальності суддів.

Слід звернути увагу на застосування необхідної оборони працівниками міліції. Вчиняючи оборонні дії працівник міліції повинен намагатися, щоб шкода, яка заподіяна тому, хто посягає, була мінімальною. Звідси випливає, щоб він, відбиваючи напад озброєного злочинця і стріляючи на ураження, а не наприклад, у руку, в якій знаходиться пістолет, може бути обвинувачений у порушенні вимог Закону і притягнений до відповідальності.